

Högskolan Dalarna
Institutionen för kultur, media och data
Socialantropologi C

Stigmatiseringsprocessen av prostituerade kvinnor i Spanien

Frida Smedberg
Handledare: Birgitta Hellmark
Höstterminen 2006

1.1 Inledning	3
1.1 Syfte och metod	3
1.2 Avgränsningar	4
2. Nyckelkoncept	4
2.1 Prostitution	4
2.2.1 Olika benämningar	5
2.2.2 Olika perspektiv	6
2.2 Genus	7
2.3 Sexualitet och queerteori	8
2.4 Stigma och stigmatiseringsprocess	9
2.5 Etnicitet	10
2.6 Feminiseringen av migrationen	11
2.7. Sammanfattning	12
3. Stigmatiseringsprocessen av prostituerade kvinnor i Spanien	13
3.1 Ett historiskt perspektiv	13
3.2 Prostitution i spanska Baskien	14
3.3. Dagens stigmatiseringsprocess	15
4. Avslutande diskussion	19
4.1 Begränsningar i de olika synsätten på prostitution	19
4.2 Kvinnliga sexarbetare= offer?	21
4.3 Prostitution, etnicitet och stigma	22
4.4 Övriga problem	23
5. Slutsats	24
6. Litteraturlista	25

1.1 Inledning

Hösten 2005 läste jag A-kursen i socialantropologi vid Göteborgs Universitet. Vi hade en delkurs som handlade om genus och sexualitet. I den ingick bland annat boken *Travesti: Sex, gender and culture among Brazilian transgendered prostitutes*, av Don Kulick och utifrån den lyckades vår lärare få oss elever att diskutera en hel del kring prostitution. Samma termin läste jag en lite bredare kvällskurs på samma ämne: Kön, genus och sexualitet ur ett antropologiskt perspektiv. Där pratade vi mer om bland annat studien *Travesti*, gjord av Don Kulick men vi läste även en text av socialantropologen Gayle Rubin *Thinking sex: Notes for a radical Theory of the politics of sexuality* som handlade om hur alla uttryck för sexualitet (även heterosexuallitet) i vårt samhälle värderas som bättre eller sämre, bra eller dålig sexualitet och placeras in på en hierarkisk/moralisk skala, den som beskrivs i avsnitt 2.3.

Vi studerade alla möjliga etnografiska exempel på olika sexuella praktiker och uppfattningar om vad som var sexualitet och inte i olika sociala system. Jag insåg att nästan allt det som vi uppfattar som god och normal sexualitet liksom *dålig* sexualitet var någonting som det nästan alltid gick att problematisera. Att alla våra normer kring sexualitet och genus inte fanns ibland oss av en evolutionistisk anledning eller ens för att de alltid var de mest moraliskt försvarbara. Utan snarare för att det ingick i en kulturell *logik*, som sanktionerar vissa beteenden positivt och andra negativt utifrån vissa *kulturella* värderingar.

Det var alltså här jag insåg att jag hade en hel del värderingar kring detta ämne själv. Jag fick en väldig lust att undersöka och ”plocka isär” alla de saker jag tidigare hade tagit för givet för att förstå *varför* jag uppfattade dessa värderingar som så *naturliga*. Vad fanns det för förklaringar bakom att vi just uppfattar vissa saker som *normala* och *naturliga* och andra som raka motsatsen?

Denna uppsats kommer att handla om olika aspekter av en stigmatiseringsprocess. En stigmatiseringsprocess utgörs alltid av en maktrelation, där en grupp människor har makten att stigmatisera och marginalisera en annan grupp. Vad gäller stigmatiseringen av prostituerade kvinnor är de inte enbart en grupp som befinner sig i en relativt maktlös position till resten av samhället, i egenskap av att vara kvinnor ingår de även i en *genusordning*. Jag vill i denna uppsats undersöka de stigmatiserande och marginaliserande processer prostituerade kvinnor ingår i.

Jag har haft som avsikt att undersöka och försöka förstå vilka värderingar vi tillskriver olika handlingar relaterade till sexualitet, genus och etnicitet inom det spanska samhället med utgångspunkt från den del av Spanien som jag för tillfället befinner mig i, Spanska Baskien.

1.1 Syfte och metod

Mitt syfte är att undersöka vilka orsaker som leder till att prostituerade kvinnor stigmatiseras i det spanska samhället? Med särskild utgångspunkt i spanska Baskien. Vidare vill jag försöka ta reda på hur etnicitet och genus spelar in i denna stigmatiseringsprocess? När jag säger att jag vill ta reda på hur etnicitet spelar in på denna process så menar jag inte den spanska eller den baskiska etniciteten, utan hur etnicitet bland de fall av icke-spanska prostituerade kvinnor eventuellt skulle kunna bidra till ytterligare stigmatisering. Detta då prostituerade kvinnor i Spanien till övervägande del är invandrare.

Den här c-uppsatsen är en litteraturstudie, och bygger framförallt på antropologiska och sociologiska arbeten om prostitutionen i Spanien och inom Euskadi (namnet på den baskiska autonomin i Spanien), liksom ett antal olika tidnings- och tidskriftsartiklar på temat.

Eftersom jag för tillfället bor i Euskadi, spanska Baskien, så använder jag mig till viss del också av egna intryck och iakttagelser härifrån. Jag har tidigare vid två olika tillfällen även bott på två andra ställen i Spanien (León och Cádiz), sammanlagt har jag bott inom den Spanska staten två år.

1.2 Avgränsningar

Studier av ämnen som sexualitet i allmänhet och prostitution i synnerhet riskerar oftast att bli polemiska då de är två väldigt tabubelagda ämnen med en imponerande mängd myter konstruerade kring dem. För att inte få ett alltför oöverskådligt studiefält för denna c-uppsats, valde jag därför att begränsa mig i studiet av prostitutionen till att fokusera på stigmatiseringsprocessen av prostituerade kvinnor. Och specifikt på invandrade prostituerade kvinnor för att de utgör en majoritet i Spanien inom området sedan några år tillbaka. I och med att jag under skrivandet av denna uppsats har bott i Euskadi har jag utöver den litteratur som allmänt avhandlar prostitutionen inom den Spanska staten (*La prostitución* och *Trabajador@s del sexo*), med undantag för studie gjord på prostituerade kvinnor och travestis¹ i Barcelona (*Hablan las putas*), framför allt använt mig av en studie utförd inom Euskadi (*Informe 18*). Jag har avgränsat det geografiska studieområdet till att inbegripa enbart spanska Baskiska autonomin samt studier av prostituerade kvinnor i Barcelona. I urvalet av huvudlitteraturen till uppsatsen har författare med en mer liberal alternativt ambivalent inställning till prostitution (Juliano 2002, de Paula Medeiros 2002, Kulick 2004 och 2005) som fenomen dominerat, och jag har haft svårt att hitta författare med andra infallsvinklar vad gäller studiet av stigmatiseringsprocessen. Detta kan delvis bero på att det inom de mer *liberala* och *relativistiska perspektiven* först och främst är stigmatiseringsprocessen man fokuserar på som problematisk till skillnad från exempelvis inom de *funktionalistiska* och *feministiska* perspektiven (se 2.2.2).

2. Nyckelkoncept

2.1 Prostitution

Att definiera begreppet prostitution är problematiskt. Som vi kommer att se längre fram i arbetet, skulle begreppet kunna vara mycket vidare än försäljning av sexuella tjänster. När vi tänker på en prostituerad kvinna ser vi kanske först och främst framför oss en kvinna på gatan som säljer sig till flertalet olika män². Men prostitution, behöver inte vara ett yrke (eller heltidssysselsättning) som utövas dagligen, inte heller behöver det finnas mer än *en* sexköpare (det finns även prostitutionssituationer som inbegrips av äktenskapsöverenskommelser, se Juliano 2002:24 och Tabet 1989:305f). Det kan vara något som utövas mer eller mindre sporadiskt, för att man *vill*³ eller för att man har blivit tvingad till det, som i fall av trafficking.

---

¹ Socialantropologen Don Kulick (1998) som gjort en studie om brasilianska travestis, beskriver dem som biologiska män som strävar efter att vara *som* kvinnor genom att anamma ett kvinnligt genus. De bör dock inte förväxlas med vare sig transvestiter eller transexuella. De senare skiljer sig från travestis så deras strävan är att deras biologiska kropp skall överrensstämma med deras genusidentitet. Detta behöver inte vara fallet hos en travesti. Kulick menar att travestis istället är *transgendered*.

² Det baskiska NGO Aukera som arbetar med prostituerade inom den baskiska provinsen Guipuzkoa bekräftar att klienterna alltid är män även till manliga prostituerade (Velasco 2006).

³ Detta är givetvis en kontroversiell ståndpunkt utifrån ett feministiskt perspektiv och jag kommer inte att diskutera just den aspekten här. Men jag vill ändå försöka undvika ett reduktionistiskt synsätt på prostitution såväl utifrån den abolitionistiska sidan som från mer liberala håll, genom att visa på att det oftast finns mer än *en*

I det här arbetet har jag emellertid valt att koncentrera mig på kvinnor och då särskilt invandrade prostituerade kvinnor i spanska Baskien, med särskild fokus på latinamerikanska kvinnor. Att problematisera begreppet prostitution är viktigt för att kunna tala om fenomenet utan att ta vissa saker för givet eller dra förhastade slutsatser. Jag kommer själv att använda mig av definitionen av prostitution som; aktivitet där en person ägnar sig åt sexuella relationer med andra människor i utbyte mot pengar (min översättning taget från <http://www.rae.es/>, 2007-01-05).

2.2.1 Olika benämningar

För att förstå varför prostitution är stigmatiserat måste jag även synliggöra och skilja på de olika diskurser som finns för att förklara prostitutionens existens. Jag kommer i detta avsnitt att reda ut ett antal olika begrepp som jag stött på i den litteratur jag använt mig av inför förberedandet av denna uppsats.

Det finns en ideologisk vattendelare i de olika benämningarna av den som utövar försäljningen av sexuella tjänster. *Trabajador/a de sexo* (sexarbetare), *prostituta/ prostituida* (prostituerad) eller *puta* (hora). Det är viktigt att vara medveten om att dessa termerna inte är fullständigt synonyma. Distinktionen mellan dessa benämningar är inte enbart typiska för Spanien utan är oftast resultat av mer allmänna diskussioner som funnits och finns om prostitution och sexarbete (se 2.2.2.). Jag kommer i denna uppsats främst att använda mig av de svenska motsvarigheterna till de spanska termerna.

Trabajador/a de sexo (sexarbetare) är en term som har uppstått under nittonhundratalets sista årtionden tillsammans med postmodernismens inträde. Termen hör också ihop med den kritik av feminismen som går ut på att uppmärksamma att även feminism kan utgöra en del av vissa hegemoniska⁴ maktstrukturer som *tystat* de kvinnors röster som inte känner igen sig i det ”helhets syftande teoribildningarna” (Lennartsson 2001:17). Med detta menade man alla de *universalistiska* teorier, som senare under postmodernismen och postkolonialismen kom att kritiseras för den paradox de återskapade med ”universalismens anspråk på en odelbar mänsklighet och det systematiska återskapandet av en underlägsen andra.” (de los Reyes & Mulinari 2005:68). Ett exempel på detta är de postkoloniala feminismerna som kritiserade den västerländska feminismen för att vara etnocentrisk⁵. Västerländsk feminism har även kritiserats av bland annat *black feminism* och postkoloniala feminismerna för att utgå från den vita, heterosexuella medelklass kvinnan som norm (de los Reyes & Mulinari 2005:55).

Ordet sexarbetare har alltså tagits i bruk av de kvinnor som inte själva har kunnat identifiera sig med de ”många vittnesmål om prostitutionens fördärliga effekter” (Lennartsson 2001:17). Det är en term som oftare används av personer som argumenterar för en legalisering av prostitution. Begreppet är mer befriat från de negativa associationer som orden *puta* och *prostituta* besitter. Det är också en term som underlättar synliggörandet av

---

anledning till att kvinnor prostituerar sig och att fenomenet prostitution är mycket mer komplex än vad det ges sken av att vara inom den offentliga debatten.

⁴ En klassisk definition av hegemoni är den gramscianska, som de los Reyes och Mulinari använder i *Intersektionalitet*, som maktutövanden som finns i ”institutionaliserade världsuppfattningar som ramar in sociala praktiker, preferenser, sunt förnuft, etiska koder m.m.[...] Hegemonin står för en form av maktutövning som fungerar genom att skapa moralisk och intellektuell ordning samtidigt som den erbjuder politiskt ledarskap.[...] Den omskapas hela tiden i ständiga processer av dominans och motstånd (de los Reyes & Mulinari 2005:79).

⁵ Med etnocentrism menas att utgå ifrån sina egna kulturella ramar som de *normala* i beaktandet och jämförandet med andra sociala system eller *kulturer*.

skillnaden mellan arbete och privatliv, vilket är en av de rättigheter som många sexarbetare kämpar för (Perez Colomé 2006). I studien *Informe 18* påpekas det att de prostituerade själva, gör en konceptuell åtskillnad mellan de båda termerna då *prostituta* åsyftar *profesional del sexo*, det vill säga en person som använder sig av sin sexualitet på ett professionaliserat sätt. Någon som gör det för njutnings skull och *inte* för pengar, är enligt de prostituerade i *Informe 18* själva alltså en *puta* (Rincón 2002:142).

För de prostituerade kvinnorna (även hos de Paula Medeiros 2002:85) är det viktigt att hålla isär termen *puta*, utåt sett, från prostitutionen då den enligt dem ger en felaktig bild av att det är något som man njuter av att vara, alternativt att betalning inte skulle vara så viktigt (Rincón 2002:142). Denna åtskillnad grundar sig i den moral som återspeglas i samhället där en person främst genom att visa att man försörjer sig själv eller tjänar pengar kan upprätthålla bilden av sig själv som en seriös och värdig person (Rincón 2002:143). Termen *puta*, är förutom en (väldigt) nedvärderande benämning på en kvinna som säljer sexuella tjänster, dessutom en term med en bredare användning i och med att den också kan användas som skällsord mot kvinnor i allmänhet. *Puta* är alltså ett ord som även används mot kvinnor som inte anses bete sig på ett förväntat sätt (de Paula Medeiros 2002:19). Inom det spanska språket betyder även uttrycken *ser puta* och *hacer una putada* att vara fördjävlig respektive att göra något dåligt och negativt gentemot andra människor (ibid.). *Hijo/-a de puta* liksom *puta que le parió*, som betyder son/dotter till en hora och ”horan som födde honom/henne” är dessutom bland de värsta uttrycken man kan använda för att förolämpa någon på spanska.

Prostituida (eller *mujer prostituida*), som motsvarar svenskans ord prostituerad är en term som används främst av abolitionister (Perez Colomé 2006)⁶.

2.2.2 Olika perspektiv

Ett problem som alltid tycks följa diskussioner kring prostitutionen är att de oftare diskuteras utifrån olika ideologiska diskurser eller fördomar snarare än utifrån mer *holistiska* eller flerdimensionella perspektiv, där olika synsätt på prostitutionen kan accepteras och hållas i åtanke samtidigt. Därför vill jag här ta med en väldigt övergripande översyn på vad de finns för olika förhållningssätt till ämnet prostitution för att man som läsare lättare skall kunna urskilja dessa. Jag stödjer mig på de tre olika perspektiv som etnologen Rebecka Lennartsson redogör för i sin avhandling *Malaria Urbana*:

Funktionalistiskt perspektiv

Det *Funktionalistiskt perspektivet*, är det perspektiv som hittills mest har dominerat forskningen om prostitution. Detta perspektiv grundar sig på en *biologisk essentialism* och en dikotom syn på *kvinnligt* och *manligt*. Inom denna utgår man ifrån att det finns en grundläggande skillnad i de båda könsens sexualitet. Denna skillnad består av att män *av naturen* har ett ”större och mer frekvent behov av sexuell tillfredsställelse än kvinnor”. Prostitutionen fyller därför en naturlig funktion gentemot ”ett naturligt, biologiskt betingat behov” (Lennartsson 2001:17) som antas finnas hos män i allmänhet.

---

⁶ Jag vill dock tydliggöra att jag själv försöker undvika att använda mig av de olika termerna i dess ideologiska kontext, jag använder mig av båda termerna sexarbetare och prostituerad (kvinna) som synonymer för att få lite variation i det språkliga innehållet i uppsatsen dels för att jag själv i denna uppsats inte vill ta ett ideologisk ställningstagande. Men också för att termerna oftast används på ett slumpmässigt sätt i den litteratur jag tagit del av. Dock använder jag mig till störst del av termen prostituerad/e kvinna/or för att visa på att detta är mitt huvudsakliga studieobjekt. Termen sexarbetare inberäknar visserligen även prostituerade kvinnor men även andra yrken som exempelvis stripteasedansös, vilket inte är synonymt med den definition som jag gör av prostitution i avsnitt 2.1.

Feministiskt perspektiv

Det kan också sägas finnas ett *feministiskt perspektiv*, även om det som Lennartsson påpekar kan vara missvisande att tala om det som *ett* enda då det i realiteten finns ett antal feministiska synsätt på prostitution som exempelvis det sexualradikala och queerfeministiska, men i detta begrepp utgår hon ifrån ett radikalfeministiskt perspektiv. Inom detta ifrågasätter man ”männens naturgivna rätt att köpa sexuella tjänster”. Man menar att förklaringen till att män köper sexuella tjänster av kvinnor beror på de samhällsliga förhållanden i vilka män har en strukturell makt över kvinnor. Prostitutionen blir på så sätt ett uttryck för mäns strukturella övertag över kvinnor, detta uttrycks dock inte enbart inom prostitutionssituationer utan även inom heterosexuella relationer i allmänhet (Lennartsson 2001:17f).

”Heterosexualitet uppfattas som en central institution konstruerad av män för att kunna kontrollera kvinnor. Den omfattar en samling maktmedel som sträcker sig från fysiskt våld och övergrepp till behärskning av kvinnans medvetande.” (ibid.).

Relativistiskt perspektiv

Ett annat perspektiv är det *relativistiska perspektivet* inom vilket man menar att det inom handlingen att sälja sexuella tjänster i sig självt inte finns något skadligt eller kränkande för den som utför denna handling. Här menar man även att det verkliga problemet ligger i samhällets fördömande av handlingen, vilket är det som skapar stigmat kring aktiviteten. Den förutsätts vara ett medvetet val och att de människor som far illa av detta snarare beror på den ”marginalisering och stigmatisering” som resten av samhället tvingar dem att genomleva och inte ”den kommersiella könsakten” (Lennartsson 2001:18f).

Prohibitionism, abolitionism eller reglamentarism?

Utöver dessa tre sätt att se på och analysera prostitutionen som jag visat på ovan, finns det tre huvudsakliga förhållningssätt till hur man skall åtgärda prostitutionen. Det *prohibitionistiska* som vill förbjuda den helt, det *abolitionistiska*⁷ som erkänner prostitutionens existens och vill försöka *få bort* den genom att negativt sanktionera den tredje parten (det vill säga hallickar och sexköpare) inom prostitutionen men inte personen som prostituerar sig. Slutligen finns det ett *reglamentaristiskt* förhållningssätt där man tolererar prostitutionens förekomst men vill reglera den (Juliano 2004:130) med bland annat hygieniska åtgärder och/eller ge samma lagliga rättigheter och skyldigheter till sexarbete som andra lagliga arbeten redan har.

Struktur och agens

Inom prostitutionsfrågan krävs även att man kan hålla isär samhällslivets två olika perspektiv: struktur och agens. Inom det strukturella perspektivet läggs emfas på de sociala strukturernas begränsande eller gynnande inflytande på olika samhällsgrupper. Medan inom ett perspektiv som betonar agens så utgår man ifrån individens handlande eller handlingskraft/utrymme. Jag studerar i denna uppsats först och främst inte subjekt utifrån en agensnivå utan snarare från en strukturell nivå. Jag kommer inte att avhandla de två perspektiven mer i denna uppsats men de kan som sagt vara bra att ha i åtanke då ett ämne som prostitution studeras, för mer om detta se första kapitlet hos Hylland Eriksen 2004.

2.2 Genus

---

⁷ Abolitionismen är det av den svenska staten antagna förhållningssättet gentemot prostitution. Även inom den spanska staten utgör abolitionismen det rådande systemet sedan två decennier (Rincón 2002:27).

Ordet *genus* används för att synliggöra den kulturella variation som finns i de sociala roller som förknippas med ett specifikt kön. Det används alltså för att visa på de kulturella föreställningar som utgör skillnader mellan könen (Ambjörnsson 2004:11).

Då begreppet *genus* myntades var ett av dess syften att ”skilja biologi från kultur och på så sätt begreppsliggöra att relationer mellan könen främst måste betraktas som socialt och kulturellt skapade” (Hirdman i Ambjörnsson 2004:11) till skillnad från den biologiska skillnaden med avseende på genitalier.

Ett annat syfte med ordet är att synliggöra att *genus* är en *processuell företeelse*, någonting som skapas och upprätthålls i relationer till andra människor, som Beauvoir sa: ”En kvinna är inte något man föds till, utan något man blir.” (Beauvoir i Ambjörnsson 2004:11f).

Relationerna mellan könen ingår även i ett meningssystem ”nära länkat till makt, bestående av två motsatta och uteslutande kategorier i vilka alla människor placeras.” (Kulick i Ambjörnsson 2004:12). Genuskategorierna ingår alltså i en *genusordning* som kan beskrivas ”som ett mönster av maktrelationer mellan kvinnor och män och definitioner av manlighet och kvinnlighet” *genus* kan även skapas och upprätthållas av ”institutioner och historiska processer” (SOU 2005:52f). När jag talar om män och kvinnor respektive *manligt* och *kvinnligt* i denna uppsats, syftar jag alltså inte till deras roller och handlingar som förutbestämda och inneboende betingade av natur eller evolution. Utan som beteenden och positioner som i hög grad är förutbestämda av en *genusordning* och en heterosexuell norm. Framför allt vad gäller de olika könen tillåtna handlingsutrymme och tilldelade roller inom sexualiteten.

2.3 Sexualitet och queerteori

Queerteori är en teoretisk inriktning som inom studiet av *genus* och sexualitet belyser den *normativa ordningen* (Ambjörnsson 2004:14). Feminismen har sedan länge hävdade att det i *genusrelationer* finns en inbyggd hierarki, och denna inbyggda hierarki menar queerteoretiker även kunna skönjas inom sexualiteten. Queerteoretikerna visar också på hur uppfattningen av sexualiteten är föränderlig i förhållande till tid och plats. Den monogama heterosexuella tvåsamheten som är den form av sexualitet som vi uppfattar som mest normal och naturlig inom västvärlden, har inte alltid uppfattats på samma sätt och uppfattas fortfarande inte över hela världen som det (ibid.). I ljuset av denna kunskap, menar man att det som tidigare tagits för givet som *biologiskt* på många punkter är en förklaringsmodell som går att ifrågasätta. Inom queerteorin använder man följaktligen undersökandet av: ”hur heterosexualiteten som institution, maktordning och norm reproducerar specifika hierarkier och därigenom skapar vissa sorters personer” det vill säga män och kvinnor (ibid.).

Alla uttryck för heterosexualitet är dock inte positivt sanktionerade. Även heterosexualiteten inräknas i den allmänt rådande hierarki som positionerar olika sexuella handlingar, uttryck och begär på en moralisk skala där de mest *naturaliserade* sexuella handlingarna placeras längst upp. Antropologen Gayle Rubin har synliggjort denna sexuella hierarki i följande ordning som ”sexuella handlingar som rör sig inom hemmet, i frivillig, icke-kommersiell, monogam tvåsamhet, mellan två personer av motsatt kön, ur samma generation, utan sexuella »hjälpredskap« och i syfte att avla barn” (Rubin i Ambjörnsson 2004:14).

I förståelsen av detta kan det bli förklarligt att levnadssätt och sexuella praktiker som inte stämmer överens med denna hierarki, kan komma att betraktas som avvikande och onormalt. I och med att sexuella handlingar och uttryck som inte kan integreras i denna hierarki inte innesitter något moraliskt värde.

Först när vi har synliggjort de ovanstående normerna kan vi se att vi i vår syn på sexualitet inte är neutrala. Det finns dessutom vissa normer som gäller vår sexualitet i

allmänhet och andra som gäller kvinnors och mäns sexualitet i synnerhet, som vi kommer att se mer av under avsnitt 3.

Queerteori som akademisk disciplin har framför allt tillåtit akademiker att ”fokusera inte på hur sociala fenomen blir begripliga, utan på hur de blir *obegripliga*” (Kulick 2005:99). Kulick menar här att det finns sociala strategier för att demonisera och obegripliggöra exempelvis sexuella beteenden som inte passar in på våra sexuella *normer*. I denna strategi ingår det även att liksom man gjort med homosexuella fram till ganska nyligen, framställa dessa *avvikare* som psykiskt störda personer (för att de ville ha sex med andra män) eller *offer* (för förförelse av den tidigare gruppen) (Kulick 2005:98). Kulicks intention med att lyfta fram detta exempel är att påvisa att vi även idag använder oss av dessa sociala strategier både gentemot sexköpare och sexarbetare (se Kulick 2005:98 och 2004:229-233).

2.4 Stigma och stigmatiseringsprocess

Ett stigma är i ursprunglig betydelse ett (bränn)märke på latin eller ett märke efter stick på grekiska. Inom samhällsvetenskaperna används dock termen även inom så kallad *stämplingsteori* (Nationalencyklopedin 2006-10-16). En föregångare på detta område var sociologen Erving Goffman, som i boken *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, utvecklar detta koncept till fullo. Han menar att det finns tre typer av stigma. Den första typen av stigma är den som attribueras till personer som på något sätt lider av en fysisk vanskapelse. Exempelvis någon som lider av cerebral pares, någon som är starkt brännskadad, handikappad etc.

Den andra typen av stigma tillskrivs människor, eller grupper av människor, som anses ha *blemishes of individual character* (Lemert & Branaman 1997:73), det vill säga ”svag karaktär”, som exempelvis om man har en svag vilja, eller låter sig domineras av eller har *onaturliga* drifter. Liksom personer med falska eller fasta övertygelser eller personer som uppfattas som oärliga. Här kan även beteenden som anses vara sexuellt *avvikande* inräknas. Det tredje stigmat är *tribal stigma*, alltså stigma som tillskrivs *ras*-, nationell- och/eller religiöstillhörighet (ibid.).

Grekerna använde sig av termen *stigma* för att syfta till kroppsliga märken som utdelades till personer som ansågs ha en låg moral. Dessa märken bestod oftast av brännmärken på kroppen och bars av slavar, kriminella eller personer som ansågs vara förrädare. Det vill säga personer som ansågs vara moraliskt korrumpade, rituellt vanärade eller skambefläckade; människor eller grupper av människor som borde undvikas särskilt på offentliga platser. Ordet används fortfarande i denna betydelse, men nu mer för att syfta till ett *fördömande av* omoraliskt beteende i allmänhet, snarare än till dess kroppsliga märkning. Dessutom har de olika typer av beteenden som anses vara *omoraliska* förändrats (Goffman 1995:11).

Termen stigma används alltså för att kunna referera till ett särskilt attribut (vilket även kan vara ett moraliskt attribut), genom vilket personen som anses bära detta kan misskrediteras och misstänkliggöras. Genom denna handling kan den stigmatiserande parten befästa sin egen *normalitet*, vilket dock inte behöver sammanfalla med att denna part besitter en *normalitet* i sig självt liksom den stigmatiserade parten inte heller behöver innesitta någon egentlig misstänkt egenskap (Goffman 1995:13).

En *stigmatiseringsprocess* kan alltså bestå av handlingar och värderingar liksom av institutionaliserade fenomen som *zonifiering* (som nämns i avsnitt 3.2.), och har som avsikt att ge en viss person eller grupp ett stigma. Och skapas genom användandet av symboliska mekanismer, inom ett system bestående av motsatser. Socialantropologen Thomas Hylland Eriksen (1993:54) beskriver detta som att vi i förhållande till *den andre* spelar på ”ett kontrasterande bruk av symboler och gränssymboler”. Stigmatiseringsprocessen består alltså

av en ojämnlik maktrelation där den klassificerande parten har tillgång till tillräckligt med resurser för att uppnå ett tolkningsföreträde av *verkligheten* (de Paula Medeiros 2002:17). De instanser som utövar social kontroll rättfärdigas och stödjer sig på juridiska lagar⁸, men utövandet av stigmatiseringen manifesteras genom fördomar, utseende och misstänkliggörande som tjänar till att markera gränser mellan olika sociala grupper (ibid.).

Avsikten med en stigmatiseringsprocess är att kunna upprätthålla en social *kontroll* genom skapandet av vissa normer, där den avvikande parten placeras utanför det sociala systemet genom mekanismer som begränsar denna parts delaktighet i sociala resurser och aktiviteter (Díaz & Romani i de Paula Medeiros 2002:17). Den stigmatiserade parten kan dessutom genom införlivande av de andras förväntningar på henne uppvisa ett osäkert beteende som underkastar sig skymfningar, missförhållanden, skam och dåligt anseende (Goffman 1995:157).

2.5 Etnicitet

Ett etnicitetsperspektiv är viktigt att ha i åtanke då 80-90% av de prostituerade kvinnorna både i Spanien och Baskien är invandrade (Rincón 2004:141).

Enligt Hylland Eriksen (1993:47) går etnicitet inte att likställa med kulturella grupper. Även om det inom en viss etnisk grupp talas samma språk och man delar samma religion, kan exempelvis ekonomiska strategier delas med en annan etnisk grupp. På samma sätt är även språk och religion utbytbar (ibid.). Det behöver alltså inte finnas något *traditionellt* över etnicitet. För att dra det till sin spets tåls det att nämnas att det funnits antropologer som exempelvis socialantropologen Abner Cohen, som beskrivit Londons börsmäklare som en etnisk grupp då han menar att de i hög utsträckning är endogama och har en gemensam identitet (Hylland Eriksen 1993:48).

Det som är viktigast att ha i åtanke vad gäller kriterier för etnicitet är dock att de är någonting som sker i *relation* till en skillnad och alltså inte i isolation. Därmed är etnicitet också *processuell*, då den hela tiden måste upprätthållas av utomstående part liksom av de egna medlemmarna.

Etnisk identitet behöver heller inte sammanfalla med samhällsklasser även om den ibland gör det. Den innefattar alltså både *likheter* och *skillnader* (Hylland Eriksen 1993:49). Det är dock vanligt att det finns en stark korrelation mellan den etniska identiteten och klasstillhörigheten i månggetniska samhällen. I många koloniala plantagesamhällen som i Karibien och Latinamerika kunde man se detta i arbetsfördelningen. På samma sätt utkristalliserar sig detta mönster bland europeiska industrisamhällen där de lägst rangordnade arbetena i stor utsträckning innehåller personer med utomeuropeiskt ursprung (Hylland Eriksen 1993:68).

Hylland Eriksen (1993:41) talar också om det *etniska stigmat*, vilket kan bestå av eller vara ett resultat av att en etnisk relation är asymmetrisk med avseende på tillgången till politisk makt och ekonomiska resurser.

Han påpekar även att etniska gränser framför allt är sociala och ej territoriella, och oftast finns ett flöde av människor över dessa, där identitetsbyten kan ingå. Ett exempel är Fredrik Barths observation av detta bland pathaner och balucher i nordvästra Pakistan. Han menar att dessa identitetsbyten kan ha två sidor, dels så förlorar en pathan sin identitet som det förstnämnda genom att anta identitet som baluch även om han bland balucher fortfarande anses ha ett *pathanskt ursprung*. På detta vis upprätthålls alltså det etniska gränserna trots att det finns ett flöde över dem (Hylland Eriksen 1993:54).

---

⁸ Ett exempel på detta är de lagar som utfärdas för gentemot prostitutionen som fenomen eller gentemot prostituerade.

En annan viktig aspekt att ha i åtanke är den om *oss-skap* och *vi-skap*. I egenskap av den första så tenderar vi människor till att vara integrerade och lojala ”huvudsakligen i förhållande till *den andre*”. I förhållande till *den andre* spelar vi dock på ”konkurrens, fiendskap, symbios eller ett kontrasterande bruk av symboler och gränssymboler” (Hylland Eriksen 1993:88).

Ekonomihistorikern Paulina De los Reyes och sociologen Diana Mulinari talar i boken *Intersektionalitet om Black feminism* som uppstod i USA på sjuttioalet. Denna kritiserade de traditionella feministiska teorierna för att osynliggöra de kvinnor som hade en annan ras-/etnisk tillhörighet, men också för att tillskriva dem en *annanhet*. Detta skall enligt dem kunnat ha skapats genom att exponera *de andra* som väldigt ”avvikande, främmande och/eller underlägsna” från de vita medelklassfeministerna. Detta menar de los Reyes & Mulinari (2005:34-35) skapas och upprätthålls via en produktion av diskursiv maktutövning som baserar sig på skapandet av ”stereotypisering, exotisering och viktigmisering” av *de andra*. Antropologen Manuel Delgado lyfter fram en intressant aspekt av invandrarskap. Han bestrider inte det faktum att det finns invandrare, men att det som gör en person till en invandrare inte är en inneboende egenskap utan ett attribut man tilldelas utifrån. En negativ egenskap liknande ett stigma, då uppenbarligen inte alla personer av utländsk härkomst räknas som *invandrare*. Han tar som exempel alla de européer, nordamerikaner eller japaner (framför allt nordeuropéer, red. anm.) som bosatt sig i Spanien, dessa ges aldrig epitetet *invandrare*. Invandrarskap förknippas enligt honom i Spanien framför allt med fattigdom och inkräktande eftersom det är underförstått att invandraren inte har blivit inbjuden till sitt värdland. *Invandrarens* attribuerade underlägsenhet ligger inte enbart i den tidigare förståelsen av honom/henne, utan också i antagandet att denne även är kulturellt underlägsen då han/hon kommer från mindre *moderniserade* länder, i den så kallade tredje världen (Delgado m.fl. 2002:14-15).

Medan det ovan nämnda hålls i åtanke kan det vara bra att lägga till en av socialantropologen Dolores Julianos kommentarer om stigmatiseringen av kvinnor från andra etniska grupper. Hon menar att det i många mångkulturella samhällen är vanligt att de olika etniska grupperna uppfattar kvinnorna från *den andra* gruppen som *promiskuösa* och i förlängningen kan komma att stigmatisera dessa kvinnor som *putas* (horor) (Juliano 2002:56-57). Som jag uppfattar det vill Juliano ha sagt att detta sker på grund av att *de andra* männen inte anses utöva samma typ av sexuell kontroll på sina kvinnor som männen i den egna etniska gruppen anser sig göra.

2.6 Feminiseringen av migrationen

Dagens migrationsströmmar består till allt större del av kvinnor⁹, så pass att det bland ett flertal samhällsvetare talas om en ”feminisering av migrationen”¹⁰, ett mindre känt faktum i och med att migration oftast förknippas med män (Juliano, 1998:101). Denna kvinnliga arbetskraftsinvandring till Nordamerika, Europa och Mellanöstern kommer framför allt för att utföra jobb inom den ”privata sfären” som städerskor, barnflickor och sexarbetare (Ehrenreich & Hochschild 2002:1-13).

En anledning till denna massiva arbetskraftsinvandring har givetvis att göra med den globala ekonomiska situationen. Under de senaste trettio åren har de rikare länderna blivit rikare och de fattiga fattigare (Ehrenreich & Hochschild 2002:8). Många länders ekonomi i tredje världen är helt beroende av det pengaflöde som skickas av emigrerade medborgare till deras hemländer och uppmuntras därför av staten som exempelvis på Sri Lanka (Ehrenreich

⁹ Idag utgörs migrationströmmarna av mer eller mindre lika stor del kvinnor som män (Juliano, 1998:101).

¹⁰ *feminisation of migration* i Ehrenreich & Hochschild 2002:5

& Hochschild 2002:7). I Ecuador nämns det som en av de stöttepelare på vilken landet grundar sin långsamma ekonomiska återhämtning (Azize Vargas 2004:173). I ett flertal av Centralamerikas länder såsom El Salvador, Nicaragua och Honduras utgör också dessa pengar en av de största inkomstkällorna (Azize Vargas 2004:172).

Från Latinamerika och Karibien uppstår dessa migrationsströmmar, till största del bestående av kvinnor, som en direkt konsekvens av de ”strukturella anpassnings program” som introducerades av IMF. En konsekvens av dessa åtgärder blev ett ökat deltagande bland kvinnor och ungdomar som familjeförsörjare (Azize Vargas 2004:170).

Ännu en faktor är att ensamstående familjer där kvinnan är ensam försörjare har ökat i Latinamerika. Framför allt Karibien är känt för att vara en av de regioner i världen som har mest familjer med kvinnor som ensamförsörjare (Azize Vargas 2004:170).

Journalisten Barbara Ehrenreich och sociologen Arlie Russel Hochschild menar att denna ökande migrationsmängd bestående av kvinnor från fattigare länder, bland annat är en effekt av första världens kvinnors *frigörelse* och inträde på arbetsmarknaden. De stipulerar ett antal anledningar till varför detta har medfört ett behov av hushållstjänster.

För det första så har kvinnans inträde på arbetsmarknaden och axlande av det *traditionellt* manliga området inte lett till att männen i sin tur börjat ta sig in på det *traditionellt* kvinnliga området, hemmet, för att axla alla de hushållssysslor som tidigare tillfallit kvinnor.

För det andra, menar Ehrenreich och Hochschild att moderna karriärkvinnor till skillnad från tidigare generationers förmögna kvinnor, upprätthåller mycket av sin status genom att kunna visa att de klarar av allt på en gång. Det vill säga ha en heltidskarriär, ha välmående barn och make, liksom ett välkött hem. För att kunna bevara den här illusionen utåt behövs hushållsarbetare (*domestic workers*).

För det tredje så har ett flertal av världens rikare länder, framför allt USA, en bristande offentlig service för att ta hand om barn och äldre (Ehrenreich & Hochschild 2002:9).

I detta avsnitt kan vi se varför rika europeiska länder, liksom andra rika länder i världen, mottar en så pass stor invandring av kvinnor från fattigare länder. Inte enbart på grund av att ditos levnadsvillkor har blivit sämre i deras ursprungsländer utan även för att de finns en *stor* efterfrågan i väst på deras arbetskraft. Då de kommer till västvärlden möter de, en för dem, *väldigt* begränsad arbetsmarknad vad gäller de flesta sektorer med undantag för den *privata sfären*.

2.7. Sammanfattning

I de tidigare avsnitten har jag försökt ta med alla de olika faktorer som påverkar vår förståelse av prostitution som fenomen. Teoretiska begrepp och resonemang som kommer att göra min fortsatta utredning av stigmatiseringsprocessen av prostituerade kvinnor i Spanien mer förståelig. För att underlätta detta har jag ovan försökt plocka isär de olika elementen i min syftesformulering. Till att börja med reder jag ut i avsnitt 2.1 användandet, förståelsen och de olika benämningarna som finns kring både begreppet prostitution och dess utövare. I avsnitt 2.2 försöker jag tydliggöra hur vi i vår konstruktion av två olika genus för de olika könen skapar skilda förväntningar och normer för kvinnor och män liksom en hierarkisk ordning mellan dem (genusordningen) vilket givetvis även påverkar prostituerade kvinnor och gör de svårt att göra *ett* studieobjekt av sexarbetare av de båda könen. I 2.3 försöker jag komma åt den inre *logiken* som utgör grunden för vår förståelse av sexualitet som i förlängningen skapar den uppsättning normer som sedan formar den uppfattning vi gör oss om *god* respektive *dålig* sexualitet. Under avsnittet om stigma och stigmatiseringsprocess (2.4) försöker jag reda ut Goffmans teori kring de olika typer av stigma som finns och vilken funktion en stigmatiseringsprocess fyller. Men även andra teoretiska bidrag till förståelsen av olika typer av stigma som kan tänkas spela in på en prostituerad kvinnas marginalisering i

Spanien. I avsnittet om etnicitet (2.5) tar jag även med de olika etniska stigman som finns såsom *etnisk stigmata* och begreppet *invandrare* då dessa oundvikligen även bör påverka invandrade individer i allmänhet och invandrade sexarbetare i synnerhet. Under den sista rubriken feminiseringen av migrationen (2.6) försöker jag hitta olika förklaringar, utifrån ett globalt perspektiv, till varför de finns en överrepresentation av invandrade kvinnor bland kvinnliga prostituerade i Spanien. Framför allt för att *även* synliggöra de socio-ekonomiska anledningar som kan vara en avgörande faktor till att de finns så pass många icke-spanska kvinnor bland de prostituerade i Spanien.

I följande avsnitt kommer jag att försöka visa på hur stigmatiseringsprocessen ter sig inom Spanien dels från ett historiskt perspektiv liksom hur den ter sig i dag. Jag kommer även att avhandla vad det kan finnas för *olika anledningar* till att prostituerade kvinnor har stigmatiseras liksom vilka andra grupper av kvinnor som har kommit att stigmatiseras som prostituerade kvinnor även om de i realiteten inte utövat prostitution i dess verkliga bemärkelse. Slutligen kommer jag att försöka visa på vad de finns för paralleller mellan dessa två grupper av kvinnor och vilka mekanismer och intressen det kan finnas bakom denna typ av marginalisering.

3. Stigmatiseringsprocessen av prostituerade kvinnor i Spanien

3.1 Ett historiskt perspektiv

Utvidgandet av städerna på den Iberiska halvön¹¹ från tiotalet fram till trettonhundratalet lockade till sig en stor inflyttning av människor från landsbygden till urbana områden som ville dra nytta av tillfället att tjäna sitt uppehälle bortanför den feodala kontrollen (Juliano 2002:26). Den snara tillkomsten av yrkesskrån bidrog dock till att kvinnor marginaliserades från hantverksarbeten (ibid. 2002:26). Kvinnornas arbetsmöjligheter kom på detta sätt att inskränkas allvarligt, och bordeller uppstod snabbt som respons på detta faktum liksom ett sätt att befästa den *äktenskapliga institutionen* (ibid. 2002:26). Möjligtvis kan en slutsats dras här, att detta fyllde en funktion genom att skapa dikotomin mellan horan och madonnan, den ärbara gifta kvinnan/modern och *icke-kvinnan*. Men även för att monopolisera sexualiteten till äktenskaplig barnalstring¹². Härifrån kan möjligtvis normsättningen av monogam heterosexuell äktenskaplig sexualitet komma att förstärkas och institutionaliseras. Prostitutionen kan samtidigt ses som ett sätt att upprätthålla denna monogami, då den icke-reproduktiva sexualiteten blir en företeelse som inte passar sig för den gifta kvinnan. Den gifta kvinna är dock oundvarlig som moder, medan den prostituerade kvinnans funktion blir att ta hand om den sexualitet som mannen ej får leva ut i äktenskapet.

Den prostituerade kvinnan kom att anses som *behövd* samtidigt som hon blev starkt stigmatiserad eftersom hon var en *fri kvinna* i bemärkelsen att hon var ogift, levde ensam utan familjens skydd, och tjänade sitt eget uppehälle (Juliano 2002:26). De prostituerade liksom häxor, judar och fattiga människor i allmänhet kom att övervakas under de nya formerna för

---

¹¹ Spanien med dess geografiska gränser som vi känner till idag uppstår först mot slutet av fjortonhundratalet. Därför är det mer korrekt att tala om den Iberiska halvön.

¹² Framför allt för kvinnor, eftersom prostitutionens existens uppenbarligen bevisar att en viss typ av utomäktenskaplig sexualitet var tillåten för män. Istället för att konkurrera med påbudet om monogam äktenskaplig och reproduktiv sexualitet, kommer den att komplimentera den senare då det är inbyggt i fenomenet prostitution att klienten inte har några skyldigheter gentemot sexarbetaren annat än den ekonomiska kompensationen. En utomäktenskaplig sexuell relation med en icke-prostituerad kvinna skulle dock kunna innebära ett större ansvar för eventuell avkomma liksom en emotionell relation som kan komma att sätta den äktenskapliga dito på spel.

social kontroll som kom att införas under fjortonhundratalet. Dessa kategorier kom också att utgöra nya *onda* arketyper som flitigt användes inom litteraturen (Varela i Juliano 2002:26).

Juliano påvisar också hur man i Frankrike under femtonhundratalet använde sig av offentliga gruppvåldtäkter av ensamstående kvinnor eller kvinnor som utövade någon form av aktivitet i offentligheten och utan en manlig släktings förmyndarskap (Juliano 2002:26). Det reella straffet i denna handling var att den våldtagna kvinnan genom detta kom att genomgå en konceptuell och praktisk omvandling till en *prostituerad kvinna*. Ett liknande slags användande av våld i syfte att stigmatisera kvinnor skall ha använts i Spanien under femton- och sextonhundratalet. På så sätt producerade samhället först en kvinnas vanheder vilket följaktligen ledde till en stigmatisering av henne och lämnade henne utan annan utväg till försörjning än prostitution (Flandrin i Juliano 2002:26).

I Spanien kan man även se i undersökningar gjorda mellan 1942 och 1952 hur ett flertal anledningar utöver de ekonomiska, såsom förförelse och övergivande av flickor på grund av intolerans både hos familj och i samhället i övrigt blev en anledning till att kvinnor valde prostitutionen som ett sätt att överleva (Roura i Juliano 2002:26-27).

Det enda ”anständiga” yrkesvalet som fanns för dessa kvinnor, nämligen det som hushållsarbetare, innebar dessutom många gånger att de utnyttjades sexuellt av sin husbonde vilket i sig ofta ledde till graviditet och avsked utan rekommendationsbrev¹³. Även detta tvingade många gånger kvinnorna till att de slutade inom den sfär de till en början försökt undvika, prostitutionen.

I dessa exempel kan man se hur misskreditering och att bringa dessa kvinnor i vanrykte användes för att förvandla kvinnor till prostituerade. Nedvärderingen av dessa kvinnor kom sig i själva verket inte av deras yrkesval snarare blev deras yrkesval en konsekvens av den misskreditering de tidigare utsatts för (Juliano 2002:27).

3.2 Prostitution i spanska Baskien

När man åker längs lands- och motorvägar i Spanien efter mörkrets infall, är en av de första sakerna man slås av alla de stora byggnader utefter motor- och landsvägarna med stora röda neonskyltar varpå det står ”club”. Dessa är inte nattklubbar eller diskotek, som jag själv trodde till en början, utan en slags bordeller. Dessa klubbar skyltar inte med den minsta diskretionen även om de inte är *lagliga* i den bemärkelsen att prostitution är en juridiskt accepterad aktivitet för vilken man betalar skatt. Men utövandet av prostitution i Spanien är inte heller illegalt så länge de accepteras av den prostituerade personen, inget tvång är inblandat och personen är myndig. Däremot är det olagligt att uppmuntra minderåriga och handikappade till prostitution liksom att tvinga någon att prostituera sig (Rincón 2002:28).

Trots detta märks en stark närvaro av fenomenet, som det är svårt att inte vara medveten om. Även om dess närvaro inte alls är lika påtaglig i städerna (med undantag för de riktigt stora städerna som Madrid, Barcelona, Bilbao etc.) på grund av senare års typ av politik som brukar kallas för *zonificación* (zonifiering) (Mestre 2004: 248). Denna politik har gått ut på att bekämpa endast *öppen* och synlig prostitution, främst gatuprostitution, inom städerna för att samtidigt *tolerera* den inom vissa andra zoner. Dessa återfinns främst i utkanterna av städerna och inom industriella områden. Detta dels för att vara grannskapsorganisationer till lags, dels för att göra städerna mer presentabla inför utländsk turism¹⁴, liksom för att avlägsna den

---

¹³ Cheever (2002:36) och Ehrenreich (2002:3) nämner detta som fortfarande förekommande bland många hushållsarbeterskor världen runt. Många gånger fungerar även rekommendationsbrevet som ett utpressningsmedel för att få kvinnan att gå med på sexuella tjänster gentemot hennes manlige arbetsgivare.

¹⁴ Detta skedde exempelvis i Barcelona inför de Olympiska Spelen 2002 där de lokala myndigheterna ville få bort prostitutionen från El campo del Barça och det utsågs istället en ”Zon” vid Barcelonas utkanter för prostitutionen (de Paula Medeiros, 2002:66-67).

social fara som prostitutionen anses utgöra (de Paula Medeiros 2002:67). Den prostituerade liksom platserna där prostitution utövas är förknippade med smutsighet, sjukdomar och risker (de Paula Medeiros 2002:19).

Även inom de allra flesta spanska och, vissa baskiska, dagstidningar finns ett antal sidor i slutet av tidningen där annonser av alla olika typer ryms. Utöver annonser för försäljning av bostäder så är sexannonserna de mest påtagliga under kategorin *Relax* (från engelskans "relax"). Explicita bilder och erbjudanden om tjänster slås om utrymme. I majoriteten av fallen är det alldeles uppenbart att det handlar om försäljning av sexuella tjänster.

Inom spanska Baskien tar sig dock prostitutionen till viss del andra former. Här bedrivs den i vissa områden av Euskadi, som i San Sebastián, främst av de prostituerade kvinnorna själv, med mindre inblandning av hallickar, och främst inom lägenheter inom staden än i dess periferi. Givetvis finns här också många *clubs* i utkanterna av städerna, men det ovannämnda fenomenet är tydligen väldigt typiskt för just vissa delar av spanska Baskien. Majoriteten, 80- 90 % (Rincón, 2002:25), av de prostituerade kvinnorna här är dock invandrade liksom i resten av Spanien.

Prostitutionen i spanska Baskien tycks utmärkas av en specifik utveckling med två olika tendenser. Den ena är att dess *zonifiering* som även märks på nationell nivå. Alltså att den flyttar ut till urbana *macrocenter*, i städernas utkanter för att undvika konflikter med grannskapet, och för att marken i dessa områden är billigare att bygga eller att hyra fastigheter på. Inom dessa urbana macrocenter brukar prostitutionen bedrivas inom stora *centros* (anläggningar) där ett stort antal kvinnor arbetar samtidigt för att det skall kunna finnas en större arbetsrotation, med denna vill ägarna att det skall säkerställas ett större utbud av sexuella tjänster och en tillgång på de prostituerade kvinnorna dygnet runt. Den andra tendensen är en spridning av utövandet av prostitution inom små lägenheter inom städerna. Detta är en förändring från tidigare då prostitutionen framförallt skedde inom *Clubs* och på gatan (Rincón 2002:25).

Ett annat drag som är utmärkande för prostitutionen i Baskien är att majoriteten av de prostituerade kvinnorna inte har tvingats in i prostitutionen av någon annan, alltså av hallick eller via trafficking (Rincón 2002:142, och Pechorromán 2004).

I enlighet med den spanska lagen om invandring, *Ley de Extranjería* (som även gäller inom spanska Baskien), så bestraffas olovligt uppehållande på spansk territorium med utvisning om personen i fråga inte innehar ett lagligt jobb. Därmed blir *en* konsekvens av prostitutionens *olaglighet* att dessa kvinnor ständigt lever under hot om utvisning och detta tvingar dem att ta större risker inom sitt dagliga arbete (Rincón 2002:141).

Utöver alla de anledningar som bidrar till den kvinnliga immigrationen till Spanien (samma anledningar som bidrar denna ström av immigration till resten av västvärlden och andra ekonomiskt starka nationer, se 2.6), så märks dess massiva närvaro inom den spanska prostitutionen sedan fem år bakåt i tiden (Rincón, 2002:25). Dessa kvinnor är framför allt av latinamerikanskt ursprung, och deras allt mer dominerande närvaro inom prostitutionen har också främjats av en stor efterfrågan hos sexköparna då de dras till dessa kvinnors "etniska" och exotiska drag (Ibid.). Denna *exotisering* och erotisering av utländska kvinnor, främst icke-europeiska, nämns även hos Ehrenreich & Hochschild (2002:10) och de Paula Medeiros (2002:141).

3.3. Dagens stigmatiseringsprocess

Enligt Juliano så finns det flera olika strategier bakom stigmatiserandet av prostituerade kvinnor. En av dessa strategier är att skilja de prostituerade åt från de "vanliga kvinnorna" för att undvika att dessa skall kunna ta del av en viss *negativ* information som de

prostituerade kvinnorna innesitter om män (Juliano 2002:33). Jag förhåller mig kritiskt till Julianos och Östergrens användande av ordet män här som en enhetlig grupp där alla är könsköpare. Men jag tror att deras syfte med det generaliserande användandet av ordet *män* här är dels för att göra en poäng av att könsköpare framför allt *är* män samt att stigmatiseringen av prostituerade kvinnor i de exempel som de båda ger faktiskt är en patriarkal strategi för att kunna dela upp kvinnor i onda och goda. Vidare att det inom denna strategi även finns ett intresse att upprätthålla den traditionella stereotypen av mannen som ofelbar i förhållande till de prostituerade kvinnorna han går till. Medan den felande länken i sammanhanget är den prostituerade kvinnan.

Juliano menar att de prostituerade kvinnorna med denna information kan utgöra ett hot mot den patriarkala¹⁵ ordningen då de är de som ser de mest negativa sidorna av männen. De som står i opposition till uppfattningen om den *goda maken*. Hon menar att de ständigt blir vittnen av dess svagheter och misär, liksom att de är anförtrodda männens misslyckanden (i deras äktenskap¹⁶), (Juliano 2002:33). Journalisten och författare Petra Östergren talar också om detta som en strategi för att förtiga en bild av män, som exponeras inför många sexarbetare, som inte sammanfaller med den ”gängse heterosexuella mansbilden- mannen som alltid är i kontroll, är potent och sexuellt dominant” (Östergren 2006). Hon beskriver att en av de saker som överraskat henne mest då hon gjort intervjuer med prostituerade kvinnor är att de oftast ”beskrev sina manliga kunder som sårbara, som mer i behov av en kram och känslomässig närhet än sex, och att männen kom till dem för att få den slags sex de skämdes för”. Hon nämner hur det tyska miljöpartiet utifrån detta perspektiv menar att sexsäljare diskrimineras, för att de ”har en intim och desillusionerad inställning mot manlig sexualitet, vilket är något män inte vill ska avslöjas”. Hon skriver också:

När sex blir en ekonomisk process undermineras också den manliga fiktionen om samlaget som ett framgångsbevis. Så för att undvika att sexsäljare offentligt sätter den manliga självuppfattningen på spel diskrimineras sexsäljarna och positionernas som en minoritetsgrupp (Östergren 2006:18).

Ett annat exempel på vilket sexarbetare kan utgöra ett hot mot en patriarkal ordning är hur de prostituerade kvinnorna i Argentina under 1875-1955, motsatte sig den godtyckliga auktoritet och de restriktioner de påtvingades (Guy i Juliano 2002:33). Juliano liksom Guy, som hon refererar till, menar att de var föregångare till krav på rättigheter som senare skulle komma från de tidiga feministernas håll.

Även antropologen Paola Tabets (1992:325) bidrag som visar hur vissa kvinnor i ett flertal afrikanska länder¹⁷ kan använda sig av prostitutionen som en tillflykt från vilken de kan ifrågasätta de patriarkala strukturerna i Nigeria. Genom dessa exempel på hur prostitution kan innesitta en möjlighet till ifrågasättande av den rådande samhällsstrukturen menar Juliano (2002:33) att det patriarkala samhället försvarar sig gentemot sexarbetare genom att stigmatisera dem.

Inom både Latinamerika och Spanien har sexarbetare på grund av deras undanskuffade och marginaliserade roll vid ett antal olika tillfällen slutit sig samman med andra samhällskritiska grupper. I Argentina fanns det en pakt mellan anarkister och

---

¹⁵ Konceptet patriarkat användes framför allt inom radikalfeminismen, men är nära besläktat med begreppet *genusordning* då det också påtalar den maktasymmetri som finns mellan kvinnor och män och beskriver denna som en relation kring vilket hela samhället är organiserat.

¹⁶ De Paula Medeiros (2002:94-95) vittnar också om att den prostituerade oftast får fylla rollen som en slags psykolog för sin klient, där han ventilerar många av sina vardagsproblem från, arbete, äktenskap etc. men att hon enbart förväntas bekräfta honom.

¹⁷ Tabet (2002:301-325) refererar till studier gjorda i Kenya, Ghana, Burkina-Faso, Zimbabwe, Kamerun, Niger och Nigeria.

marginaliserade kvinnor under nittonhundratalets första decennium och senare med *Abuelas de Plaza de Mayo* i försvar av mänskliga rättigheter och i kritik av militärdiktaturer. Detta har även avspeglat sig inom latinamerikansk litteratur. Bland annat i författaren Lucía Guerras roman *Muñeca Brava* (1993) som handlar om Pinochetregimens förtryck. Även i Katalonien finns fall av samarbete mellan prostituerade och anarkister dokumenterat i början på nittonhundratalet¹⁸. På så sätt har alltså prostituerade, enligt Juliano, inte bara relaterat till kampen för kvinnors rättigheter utan även till social förändring i största allmänhet (Juliano 2002:34).

I allmänhet, och historiskt sett, har risken att bli anklagad för utövande av prostitution (eller bli kallad prostituerad) inte enbart varit förknippat med själva försäljningen av sexuella tjänster, utan snarare till det faktum att kvinnor själva tjänat sitt uppehälle i frånvaro av kontroll från någon man i deras familj (Juliano 2002:23). Prostituerade kvinnor utövar oftast sitt yrke ensamma, och en ensam kvinna kan lätt misstänkas för att utöva prostitution (Alborch i Juliano 2002:23). Ensamma kvinnor som har rört sig utanför den privata sfären har blivit ännu mer utsatt för misstankar om att syssla med prostitution. Därav misstänkliggjordes, och görs fortfarande på många platser, kvinnliga arbetare under den tidiga industrialismen och liksom teateraktрисerna i artonhundratalets Costa Rica som många andra yrkesarbetande kvinnor som inte befann sig inom den *traditionella* sfären för kvinnor (Juliano 2002:23). På spanska syftar också uttrycket *mujeres públicas*, översatt offentliga eller allmänna kvinnor, till prostituerade kvinnor (Juliano 2002:59).

Prostitutionen är inte lättdefinierad, och många gånger dras paralleller mellan det utbyte äktenskapets tidigare innebörd (mannen och/eller hans familj ges kvinnans fertilitet och reproduktion i utbyte mot pengar eller resurser i form av hemgift eller i Spanien förr i tiden *dote* vilket motsvarar hemgift) motsvarade och fortfarande motsvarar på många platser, och det utbyte av sexuella tjänster mot pengar som prostitution innebär. I exempelvis Iran finns det dessutom en begränsad variant av äktenskap som tillåter tillfälliga äktenskap från allt ifrån en timme till flera år denna variant kan dock inte utföras med kvinnor av samma släkt. Dessa äktenskapliga arrangemang måste alltid göras upp i konsensus mellan bägge parter och innehåller oftast någon form av ekonomisk transaktion vilket gör aktiviteten misstänkliggjord som prostitution (Juliano 2002: 24).

Juliano pekar också på det underliga i att prostitutionen stigmatiseras som aktivitet, då de två huvudaktiviteter som den inbegriper, den sexuella och den ekonomiska, idag i övriga fall inte längre är negativt värderade (Juliano 2002:25). Exempelvis är det nuförtiden i många fall värre att *inte* vara sexuellt aktiv eller oskuld än dess motsats¹⁹. Överlag ligger det inte heller någon motsägelse i att tjäna pengar eller att berika sig. Dock har synen på dessa två aktiviteter varit det rakt motsatta sedan stoikernas tid och senare under kyrkans paroll, vilket förklarar dåtidens syn på prostitution som en situation av ackumulerad värdeminskning. Där att berika sig och att skilja sexuella aktiviteter från reproduktiva blir dubbelt fel (ibid). Sexuella aktiviteter ansågs av kyrkan vara en pervers företeelse i sig självt, ursynen från vilken alla de andra synderna är sprungna. Samtidigt var aktiviteter relaterade med handel misstänkliggjorda av kyrkan under medeltiden, och att bedriva affärer grundade på att exempelvis ge monetära lån med ränta sanktionerades med bestraffning (ibid.)

Vi kan också finna vissa makropolitiska anledningar till att prostitution stigmatiseras. Den verkar nämligen precis som många andra fenomen kunna fungera som föremål för en *identitetspolitik*. I skapandet av en ny europeisk identitet markeras även gränser ännu tydligare gentemot vad som *inte* är europeiskt eller hör hemma inom Europa²⁰. Den tydliga kopplingen mellan immigration och prostitution som jag visat på vid flera tidigare tillfällen i

¹⁸ Se fotnot hos Juliano 2002:34.

¹⁹ Se fotnot ibid:25.

²⁰ Ett epitet som, enligt min mening, i nuläget tycks bli mer och mer synonymt med den Europeiska Unionen.

denna uppsats är troligtvis inte okänd bland europeiska politiker²¹. Den repressiva politiken som utövas gentemot prostitutionen²² överlag och den vilja som verkas finnas på högre nivå att vilja reducera all typ av *invandrad* prostitution till illegal trafficking rättfärdigar lättare en stark kontroll av *en* betydelsefull typ av immigration²³. På samma sätt har jämställandet av all typ av hjälp till illegal invandring tidigare har förvandlats till illegal människosmuggling²⁴.

Laura Agustín (forskare i Social and Cultural Research) ger också ett viktigt nykelargument till den en aspekt av debatten, som enligt min mening, kanske är den som fattas mest i Sverige. Jag tänker på vikten av att våga ta i prostitutionsfenomenet på allvar och erkänna dess faktiska komplexitet. En komplexitet som bland annat består av att inte *alla* sexarbetare ser sig som offer eller dominerade (ibland tvärtom), att våga erkänna detta innebär inte att vi inte ska arbeta för att åtgärda de mest negativa sidorna av prostitutionen som sexslavhandel, trafficking, sexarbetares utsatthet och brist på sociala rättigheter:

No nos hallamos frente a situaciones de clara diversión y dominación *versus* otras de claras sufrimiento y opresión, y mirar esta complejidad humana no nos quita la posibilidad de examinar las subyacentes relaciones de poder y proponer soluciones de mejor justicia social (Agustín 2004:190).

Vi befinner oss inte inför situationer som är tydligt uppdelade mellan njutning och dominans gentemot andra som är tydligt lidande och förtryckta, att se denna komplexa och mänskliga situation fräntar oss inte möjligheten att undersöka underliggande maktrelationerna och föreslå lösningar till bättre social rättvisa.

(Min översättning)

Den religiösa faktorn inom förståelsen av stigmatiseringen av prostituerade i Spanien tycks vara en röd tråd genom all den spanskspråkiga litteratur jag tagit del av på området inför uppsatsen. Inom de kristna uppfattningar som dominerat i västvärlden, så har sexualitet alltid varit ett tabu. Och som jag tidigare nämnt så beror detta på att den kristna tron framför allt enbart velat relatera sexualitet till dess reproduktiva aspekt och denna får inte utövas med vem som helst utan enbart inom äktenskapet (Rincón 2002:24) och i den *privata sfären* (hemmet)²⁵.

I och med att AIDS problematiken uppmärksammas har stigmatiseringen av prostituerade ökat då de har setts som en riskgrupp. Detta har i sin tur lett till att en ökad

---

²¹ Don Kulick ger en intressant tanke om att denna slags *stigmatiseringspolitik* kring prostitution som förekommer i dagens Europa kanske inte enbart har att göra med sexualpolitik, utan den är kanske även en del av ett slags *nationalistiskt projekt*. Han menar att vi lever i ett Europa där de gamla gränserna håller på att suddas ut och andra håller på att ta form. Och den typ av retorik som den Europeiska Unionen använder sig av för prostitution, föreslår han, tycks tjäna som ett skynde för andra typer av rädslor. Detta menar han är ett ämne som fortfarande har ägnats lite uppmärksamhet och som borde granskas närmare (Kulick 2004:235).

²² Med undantag från ett fåtal europeiska länder där sexarbete har getts en yrkesstatus med alla dess rättigheter som i Holland och Tyskland, förföljs de papperslösa agenter som utövar sexarbete även i dessa europeiska länder av samma förföljelse och bestraffning som prostitution och olaglig invandring åtföljs av i allmänhet. För att läsa mer om detta se bland annat Wijers 2004, Covre 2004, Bindman 2004 och Brussa 2004.

²³ Andra former av invandring som den som sker över Gibraltarsund eller från andra utomeuropeiska länder är givetvis också utsatta för massiv kontroll. Bland annat genom strikta visumlagar och lagen om människosmuggling etc.

²⁴ Därmed säger jag inte att det inte skulle finnas ett stort antal aktörer som enbart drar ekonomisk vinning av människosmuggling. Med den repressiva lagstiftning vi har på denna företeelse i dagens Europa förvisas dock verksamhet ämnat att hjälpa människor att migrera främst i händer på maffia. Vi måste komma ihåg att långt ifrån alla utomeuropeiska individer har möjlighet att lagligt invandra till många europeiska länder trots att det finns ett stort behov både bland dessa individer att invandra (se 2.6) samtidigt som de uppenbarligen behövs invandrad arbetskraft i Europa.

²⁵ Visserligen har denna norm vart långt striktare för kvinnor eftersom existensen av prostitutionen i sig själv uppenbarligen har erbjudit männen ett undantag från denna regel.

kontroll av prostituerade har kunnat rättfärdigas, genom att de *normala* och *vanliga* medborgarna bör skyddas från *de andra* (de Paula Medeiros 2002:24-25).²⁶

4. Avslutande diskussion

4.1 Begränsningar i de olika synsätten på prostitution

Så här i efterhand känns det för mig viktigt att syna de två mest dominerande perspektiven utifrån vilka prostitutionen brukar diskuteras: det funktionalistiska och det radikalfeministiska eller feministiska som Lennartsson (2001:17f) kallar det senare för. Det första som jag nämner i avsnitt 2.2.2. utgår ifrån att prostitutionen helt enkelt utgör en naturlig respons på, den essensialistiska synen, *mäns* sexualitet i vilket det ingår ett mycket starkare behov och en närapå okontrollerbar sexualdrift vilket inte antas ingå i *kvinnors* sexualitet. Därav tolkas prostitutionen som fenomen som fyllande en naturlig funktion som svar på en av naturen *manlig* sexdrift.

Det feministiska perspektivet, vilket jag även poängterat tidigare, motsvarar här i enlighet med etnologen Rebecka Lennartssons modell det radikalfeministiska. Det är utifrån detta perspektivs syn på prostitution tydligt att det uppstått som ett rent ifrågasättande av det funktionalistiska perspektivets *naturaliserande* och *socio-biologiserande* tendens i förklaringen av fenomenet. Det blir uppenbart i dess ”ifrågasättande av männens naturgivna rätt att köpa sexuella tjänster” (Lennartsson, 2001:17f) liksom i att man söker förklaringen i de tidigare konstaterade ojämnligen förhållanden som råder mellan män och kvinnor där män har en klar fördel inom de ekonomiska, politiska och sociala sfärerna. Prostitutionen anses vidare vara symptomatisk för denna strukturella makt som män utövar över kvinnor, inte enbart på övergripande nivå utan även inom de *heterosexuella* relationer som många kvinnor ingår i, det vill säga inom sociala relationer på interindividuell nivå.

Jag kan så här långt konstatera att det finns en hel del kritiska diskussioner man bör föra kring ett perspektiv som det funktionalistiska för att överhuvudtaget kunnat ta sig an ett så komplext ämne som prostitutionen med största seriositet, men även det radikalfeministiska perspektivet bör synas lite här och var i kanterna.

Jag kan inledningsvis till en sådan diskussion börja med att tillägga att jag själv anser att radikalfeminismen inte *enbart* har bidragit med förenklade iakttagelser av prostitutionen som fenomen. Dess kontextualisering av sexualitet och framför allt prostitution som något som sker inom ett i övrigt patriarkalt samhälle där män som grupp har klara politiska, sociala och ekonomiska fördelar över kvinnor som grupp är från mitt sätt att se det varken en förenkling eller ett påhitt. Det är snarare något som kan vara väldigt viktigt att konstatera för att få rätsida på ett fenomen så *determinerat* av genusroller och samhällsposition som prostitution oftast är. Sedan vill jag även poängtera, liksom Lennartsson²⁷ själv gör, att de tre perspektiv som Lennartsson målar upp är väldigt hårdagna. Och att de inom både det relativistiska perspektivet finns förespråkare med en mycket feministisk analys liksom det

---

²⁶ En annan aspekt är att yrken grundade i kroppsarbete oftast brukar nedvärderas, med undantag av några få yrken som värderas högt här, som exempelvis fotomodell, alla de andra kvinnor som kan relateras till sexarbete liksom stripteasedansörer anses tillhöra en mindre uppskattad kategori (Rincón 2002:24). Denna aspekt är dock problematisk då kroppsarbete inte nödvändigtvis nedvärderas av alla samhällsgrupper som arbetarklass.

²⁷ Se Lennartssons 2001:17 fotnot 4.

inom det feministiska²⁸ perspektivet finns många med en mer relativistisk inställning till prostitution.

Radikalfeminismens fokus på sexualiteten som ett område på vilket kvinnor kan kontrolleras och domineras är för mig inte heller en ologisk idé med tanke på att maktförhållanden genomsyrar alla aspekter av mänskliga relationer²⁹. Däremot har jag invändningar mot radikalfeminismen som en heltäckande förklaringsmodell för relationen mellan kvinnor och män i alla sociala system och dess ensidiga fokus på kvinnor och män som två låsta kategorier, där framför allt män som individer alltid och främst skulle handla enbart utifrån intresset att upprätthålla den asymmetri som skulle tänkas gynna dem i relationer med kvinnor.

Jag tror att män som grupp kan vara rätt så heterogena i fråga om olika intressen, etnicitet, socialstatus etc. Här kommer vi in på den andra punkten som är problematisk i radikalfeminismens analys av prostitution, synen på kvinnor som en homogen grupp. Kvinnor är liksom män indelade i fler kategorier än genus, som exempelvis etnicitet, och inom dessa kategorier kan många individer hysa starkare tillhörighetskänslor med män från samma grupp än gentemot andra kvinnor, enbart utifrån likheten i egenskap av att vara kvinna.

Det radikalfeministiska perspektivet tenderar tyvärr till att bli hegemoniskt så länge det inte tillåter andra röster att höras i rädsla för att det inte stämmer in på den ideologiska analysen av vissa fenomen. Dessvärre är nu inte detta enbart ett problem för det radikalfeministiska perspektivet utan för de allra flesta perspektiv som *hegemoniseras*. Sålunda skulle man även kunna säga att det funktionalistiska perspektivet tidigare (och för många individer fortsätter att vara) ett dominerande och tillika hegemoniskt perspektiv som också har tagits för givet.

Det relativistiska perspektivet (se 1.2.2.) är för mig det perspektiv, utöver det feministiska³⁰, som rymmer störst utrymme för en bredare och mer mångfacetterad förståelse av prostitution i och med att den accepterar prostituerade eller sexarbetare som ett kollektiv som kan föra sin egen talan (inte bara vad det gäller traumatiska upplevelser av prostitution). I och med att deras röster hörs synliggörs också den enorma komplexitet som fenomenet innesitter och som borde ha erkänts i studiet av ämnet redan från början. Frågor som *vad* prostitution är, vilka *olika former* och *aktörer* den kan tänkas utgöras av, är oumbärliga för att uppnå en verklighetstrogen förståelse av den. Visserligen finns det en hel del engelsk- och spanskspråkiga studier som till stor del tagit sig an dessa frågor, men färre gjorda i Sverige. Det är också viktigt att vi lär oss att tänka in kunden som en del av hela spekrat av prostitution, särskilt om vi vill komma ifrån stigmatiseringen av sexarbetaren.

---

²⁸ Det är idag väldigt svårt att tala om en enhetlig feministisk rörelse, inom synen på prostitution så skiljer sig synen radikalt åt mellan exempelvis radikal- och queerfeministisk eller en mer sexualradikal feminism, och kan sinsemellan utgöra väldigt antagonistiska perspektiv i synen på prostitution.

²⁹ Däremot håller jag *inte* med om detta skulle vara en ofrånkomlig ekvation inom *heterosexuella* relationer. Jag håller inte heller med om att sexualiteten alltid kan tolkas utifrån män, kvinnor, överordning, underordning. Dels för att jag tror att vi, framför allt om vi är medvetna om vårt eget deltagande i asymmetriska strukturer och har en vilja att förändra, har ett handlingsutrymme där vi kan ta oss vissa friheter inom. Att sexualitet även kan användas på ett gränsöverskridande sätt, dels för att jag tror att man genom denna uppdelning och förgivettagande av *heterosexualitet* även riskerar att befästa de praktiker man kritiserar. Kulick ger i *Queersverige* exempel på hur man inom den offentliga *svenska* jämställdhetsdiskursen automatiskt utgår ifrån att det inom den så kallade *manliga* sexualiteten finns en tydlig fokus på objektifiering medan den *kvinnliga* sexualiteten skulle vara mer relationsinriktad (Kulick 2005:95). Detta synsätt schabloniserar inte bara den variation inom sexualiteten som kan finnas inom individer av varje kön, den cementerar dessutom uppfattningen att det skulle finnas en uppenbar skillnad mellan *manlig* och *kvinnlig* sexualitet.

²⁹ Här syftar jag inte till det radikalfeministiska perspektivet utan snarare till förståelsen av feminism som ett synliggörande av den strukturella asymmetri som finns mellan kvinnor och män som kollektiv. Liksom till erkännandet av könsroller/genus som sociala konstruktioner.

Det relativistiska perspektivet kan givetvis också problematiseras, då begreppet relativism är relaterat till koncept som värderativism som har som utgångspunkt att *allt* är lika bra. Enlig min åsikt är värderativismen inte ett tillfredställande instrument ur ett rättviseperspektiv. Jag tror dessutom att den kan förtiga intressekonflikter och osynliggöra maktrelationer.

Vidare inom studiet av stigmatiseringen av sexarbete, bör även diskussionen om ifall en stigmatisering av sexköparen också utgöra en viktigt punkt. Vi måste tåla att ta i frågan om i det verkligen kan vara till fördel för en redan stigmatiserad (prostituerad) kvinna att ytterligare en aspekt av hennes tillvaro tillfaller samhällets marginaler. Tvärtemot hävdar många som studerat och arbetat med kvinnliga sexarbetare (liksom många av dem själva) att detta enbart är process som enbart förstärker stigma av den prostituerade kvinnan (se Kulick 2005). Utifrån ett flertal av de personer vars studier jag tagit del av blir resultatet av denna strategi snarare än att stärka de prostituerade kvinnornas situation istället att vi konstruerar ytterligare moralhierarkiska sexuella normer som drabbar, framför allt personer som befinner sig längst ned på denna hierarki³¹, det vill säga fler än den avsedda stigmatiserade parten (det vill säga *torsken*)³².

En möjlig strategi, enligt min mening, för att bekämpa marginaliseringen av kvinnor som inte låter sig begränsas av traditionella begränsningar (avsedda för genuskategorin kvinna) och prostituerade kvinnor i synnerhet skulle istället kunna vara att bli mer medvetna om närvaron av denna hårt sanktionerade normativa hierarki³³, och dess eventuella motsägelser. Snarare än att använda oss av stigmatiseringen som ett normativt regleringsinstrument.

Rätten att negativt sanktionera/stigmatisera sexuella praktiker där tvång saknas och samtycke finns men som inte stämmer överens med vår normativa sexualhierarki³⁴, är en debatt som enligt min mening borde tas på större allvar. Samtidigt som vi måste våga erkänns att trafficking och sexslaveriet, inte är det samma som sexarbete. Att fortsätta att kämpa mot sexuellt tvång, övergrepp och våld liksom mot patriarkala strukturer som systematiskt stigmatiserar och marginaliserar stora grupper av kvinnor och män (exempelvis homosexuella) behöver inte rättfärdiga ett frångående av sexarbetares grundläggande sociala och mänskliga rättigheter. Eller för den skull att se dem som talföra och tänkande individer, och inte enbart som *offer*.

4.2 Kvinnliga sexarbetare= offer?

En annat ämne som för mig kändes av stor relevans att utreda i denna uppsats var, viljan att förstå varför det är så viktigt för oss att den prostituerade alltid är ett offer? Därmed säger jag varken emot att de faktiskt finns många prostituerade kvinnor som far illa och har hamnat inom prostitutionen mot sin vilja eller hellre hade valt något annat *yrke* om hon kunnat.

Själv antar jag att detta framför allt från feministiska grupper har varit ett sätt att kunna få lite empati över för *horan* alls. För att kunna få något politisk handlingsutrymme att hjälpa en bespottad och socialt marginaliserad samhällsmedborgare som framför allt tolkas ha

---

³¹ Som alla sexuella minoriteter, exempelvis homo-, bi-, transexuellas situation. Liksom relationer mellan människor som inberäknar fler än två personer och andra sexuella minoriteter.

³² Se exempelvis de Paula Medeiros 2002, Juliano 2002, Kulick 1998/2005 och Rubin 1998.

³³ Givetvis finns även vissa sexuella normer för att skydda mot övergrepp och incest.

³⁴ Som exempelvis många sexarbetare hävdar händer med dem.

hamnat i denna position på grund av hennes kvinnliga genus³⁵. Möjligtvis har offret *horan* varit en nödvändig konceptuell motsats till den tidigare förståelse av *horan* som den onda och beräknande kvinnan, som hon oftast utmålats till, som lurade på och lockade till sig männen. Men i att reducera någon till enbart ett offer ligger samtidigt den risk som feminismen många gånger tidigare har fått kritik för från bland annat postkolonialt håll, att man tystar vissa grupper kvinnor och enbart låter dem tala då de uppfyller de intressen som ligger i den hegemoniska feminismens intressen. I och med att man inte accepterar den prostituerade som en person som kan föra sin egna talan och accepterar de versioner om hennes situation och val som går i linje med hegemoniska feministiska diskurser (som den svenska så bidrar man aktivt till att omyndigförklara den prostituerade kvinnan, på samma sätt som myndigheter och samhälliga institutioner gjort tidigare, och bidrar då återigen till hennes stigmatisering och marginalisering.

4.3 Prostitution, etnicitet och stigma

De prostituerade kvinnornas situation i Spanien, kastar alltså inte enbart ljus på hur situationen är för en enskild prostituerad kvinna utan även på den allt större grupp utomeuropeiska invånare som befinner sig inom Spanien och även inom Europa idag under olika grader av laglighet och olaglighet. Situationen av illegalitet, och framför allt då för papperslösa kvinnor som befinner sig inom Spanien, bidrar på ett ännu mer negativt sett till de prostituerades situation. För de utländska kvinnorna är det möjligt att detta bidrar till ytterligare ett stigma utöver de det redan har som invandrare vilket begränsar dem på den spanska arbetsmarknaden, som invandrade kvinnor befinner de sig i en särskilt begränsad sits för att kunna erhålla arbeten utanför den *privata sfären* (trots att många har hög utbildning se Ehrenreich 2004:10), men även på grund av deras svårigheter att få uppehållstillstånd. Detta kan alltså ses som ett utspel av den korrelation som antropologen Hylland Eriksen pekar på som existerande mellan den etniska identiteten och klasstillhörigheten som är vanlig i månggetniska samhällen, som exempelvis europeiska industrisamhällen. Denna korrelation är en av orsakerna till att de lägst rangordnade yrkena inom våra samhällen innehåller personer med utomeuropeiskt ursprung (se 2.5).

Jag tror även att den sexuella *exotisering* av utomeuropeiska kvinnor som finns inom Spanien bidrar till att stigmatisera dessa kvinnor ännu mer som prostituerade. Då en exotisering av icke-vita personer sker mot dem som grupp i allmänhet, tycker jag mig se att det dessutom sker en konkret sexualiserad exotisering riktad mot latinamerikanska kvinnor i synnerhet. Detta kan bero på det Juliano pekar på som den särskilda stigmatisering som brukar riktas mot *de andras* kvinnor. Det vill säga kvinnor från *andra* etniska grupper än den egna, dessa brukar oftast uppfattas som mer promiskuösa och kan i förlängningen komma att stämpas som *prostitutas* (prostituerade). Då dessa *andra* kvinnor utifrån sett inom deras eget kulturella sammanhang kan anses sakna den sexuella kontroll som man ålägger kvinnorna inom den egna gruppen.

Utifrån de egna iakttagelser jag kunnat göra under den sammanställda tid jag levtt på olika ställen inom den spanska staten, har jag framför allt sett hur denna exotisering återfinns på en vardaglig nivå. Exempelvis omtalas oftast karibiska kvinnor (framför allt de svarta kvinnorna) som mer sexuella, likaså har jag sett hur reklamen återspeglar dem som *exotiska*

---

³⁵ Det vill säga att hon hamnat i en underordnad, närapå slavliknande, position gentemot de manliga kollektivet och resten av samhället på grund av att hon brutit mot det patriarkalt instiftade genuskontraktet, det som reglerar kvinnors och mäns sociala positioner, roller, handlingsutrymme och relationer sinsemellan.

varelser som oftast jämföras med djur³⁶ eller med choklad (används oftast i choklad- eller kaffereklam i Spanien). Jag har även tidigare i denna uppsats konstaterat att denna exotisering märks inom den stora efterfrågan på utländska kvinnor inom prostitutionen, eller kvinnor med exotiska *drag* eller *beteenden* (Rincón, 2002:25). Eller att man i allmänna ordalag talar om latinamerikanska kvinnor som mer promiskuösa. Journalisten och jämställdhetsarbetaren Clara Pérez Wolfram visar i sin studie *Latinoamericanas en Donostia* på hur etnocentriska och sexistiska föreställningar om latinamerikanska kvinnor³⁷, försvårar kontakten med mottagarsamhället för dem (2004:220).

4.4 Övriga problem

Slutligen vill jag ta upp vilka problem jag stött på under utförandet av uppsatsen. En brist i min uppsats är att jag inte har haft utrymme, tid och möjlighet att sätta mig in i alla de källor som framför allt Juliano refererar till, vilket gör det svårt för mig att bedöma trovärdighet och föra kritisk diskussion kring dessa.

Dolores Juliano arbete *La prostitución* känns generellt som en heltäckande essä på grund av hennes gedigna litteraturlista och väl underbyggda etnografiska exempel.

Även de Paula Medeiros antropologiska studie som också bygger på deltagande observation, var en välgjord studie och gav en viktig inblick i prostituerade kvinnors värld i Barcelona. Hon fick med en av de aspekter som enligt min mening oftast saknas i studiet och debatten kring prostitution, nämligen de prostituerade kvinnornas egna röster. Problemet hos de Paula Medeiros är den kritik som bland annat Juliano gör av henne (2002:28) att hon slår ihop travestis och kvinnliga prostituerade i ett kollektiv som hon studerar. Detta osynliggör den specifika problematiken för varje grupp.

Hennes definition av prostitution känns också rätt problematiskt, då hon definierar prostituerade som de som hänger sig åt *placer* (njutning) istället för *reproducción* (reproducción) vilket attribueras till den gifta kvinnan. Detta motsägs dock på flera ställen i hennes material, då de prostituerade själva menar att de inte gör sitt jobb p.g.a. njutning utan för pengarna och för att tjäna sitt uppehälle. Att prostitution enligt deras mening ger en viss frihet i jämförelse med andra jobb.

Min upplevelse är också att hon använder sig av en föråldrad teoretisk apparat i sitt teoretiserande av genus och sexualitet. Även om hennes studie tycks vara förvånansvärt *före sin tid*, med tanke på att det ännu inte verkar ha gjorts så många ”insider” studier av prostitution ännu vid 1989. Hennes teoretiserande kring genus och sexualitet är inte tillfredställande idag med tanke på den antropologiska analysens utveckling. Problematiserandet av genus är inte så långtgående som jag själv skulle önska. Samtidigt är hon till stor del modern i analysen av mycket av empirin, när det gäller förståelsen av genusrelationer. Ett annat problem är att jag hela tiden varit tvungen att ha i åtanke att det material jag här skulle presentera främst skall läsas av en svensk publik. Vissa av de saker som uppfattas som problematiska och kontroversiella i Sverige görs inte alltid det på samma sätt här i Spanien. Mycket av det material jag har tagit del av här i Spanien är inte lika polariserat mellan olika ståndpunkter som det material jag hittills har tagit del av i Sverige. Därför förhåller sig mycket av det spanska materialet inte till de motargument ett liknande material i Sverige skulle tvingas förhålla sig till. Allt detta har givetvis gjort mitt förhållningssätt inför uppsatsen extra klurigt.

³⁶ Se exempelvis reportaget ”Instinto animal” i XL semanal, n. 1.004/2007.

³⁷ Där man å ena sidan tenderar att attribuera vårdande och tjänade drag till dem och att de å andra sidan oftast skapas en myt kring dem som *oversexuella* kvinnor som alltid är villig att sälja sex (Pérez Wolfram 2004:220).

5. Slutsats

I denna uppsats har jag alltså kunnat konstatera först och främst att det finns en rad olika anledningar till varför prostituerade kvinnor stigmatiseras.

Några av anledningarna till dessa normer kan historiskt ses ha att göra med ett sätt att befästa en genusordning. Vi kan se att det finns en normuppsättning som gäller alla medlemmar i vårt samhälle och att det sedan finns *specifika* normer för kvinnor och män var för sig. Förutsatt att vi lever inom en patriarkal ordning alternativt en genusordning som upprätthåller en starkt stereotypiserad bild av mannen som någon som alltid är i kontroll, potent och sexuellt dominant. Enligt många sexarbetares vittnesmål är den bilden män visar upp inför dem oftast en som raserar den stereotypa bilden. De prostituerade kan då komma att sitta på en obekväm vetskap som utmanar det hegemoniska mansidealet och genusordningen. Stigmatiserandet kan här fungera som ett sätt att befästa denna ordning.

En annan anledning till stigmatiseringen kan vara att, i likhet med den tidigare anledningen, prostituerade kvinnor historiskt sett tillsammans med andra samhällskritiska grupper aktivt utgjort en motvikt gentemot den godtyckliga auktoritet och restriktioner de påtvingats. Vid flera tillfällen i historien har prostituerade kvinnor tagit ställning för social förändring som oftast utmanat en mer *konservativ* ordning.

Kvinnor som rört sig ensamma utanför den *privata sfären* (hemmet), arbetat inom icke-traditionella kvinnoyrken eller själva tjänat sitt uppehälle i frånvaro av en manlig familjemedlem har, historiskt sett och många nutida samhällen, oftast riskerats att misstänkas för att utöva prostitution.

Stigmatiseringen av prostituerade består också av olika paradoxer. I det moderna västerländska samhället anses det inte längre vara *fel* att berika sig själv eller att vara sexuellt aktiv, däremot anses det fortfarande vara negativt att dessa två aktiviteter utövas tillsammans. En annan faktor som kan påverka stigmatiseringen kan vara att kroppsarbete nedvärderas inom västerländsk kultur.

Typiskt för stigmatiseringsprocessen i Euskadi och Spanien tycks också vara den religiösa faktorn. Sexualitet har inom den katolska tron varit strängt tabubelagt, och förväntats vara något man enbart bör utöva inom äktenskap och privata sfären. Prostitutionen som fenomen bryter mot denna uppfattning. Uppkomsten av AIDS har också bidragit till allt större stigma, då sexarbetare har kommit att stakas ut som en riskgrupp, vilket har bidragit till att en kontroll av dem lättare kan rättfärdigas.

Etnicitet kan också spela en viss roll här, dels genom att en kvinna tillhörande en annan etnisk grupp automatiskt kan komma att stämpas som promiskuös, och medföra förväntningar på att hon ägnar sig åt prostitution, vilket kan bli problematiskt i ett samhälle där hon tillhör en minoritetsgrupp (som latinamerikanskor i Spanien). Om hon dessutom är *invandrare*, medför dels detta ett ekonomiskt underläge och diskriminering på den spanska arbetsmarknaden. Vilket leder till att hon söker sig till oreglerade *kvinnoyrken*, och dessa återfinns till största del inom hushållssektorn, eller inom den *privata sfären*, dit även prostitution kan räknas.

Hennes utomeuropeiska bakgrund ger henne också problem att kunna erhålla *lagliga arbeten*, då hon har det betydligt svårare att få uppehållstillstånd än europeisk kvinnor. Denna tröskel skulle också kunna tolkas som ett sätt att upprätthålla etniska gränser mellan två olika grupper i en hierarkisk relation, det vill säga Spanien som kolonial makt och land tillhörande första världen gentemot Latinamerikanska världen; f.d. kolonier och tillhörande tredje världen.

6. Litteraturlista

Agustín Laura (2004): Lo no hablado: deseos, sentimientos y la búsqueda de «pasárselo bien», i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

Ambjörnsson Fanny (2004): *I en klass för sig: Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*, Ordfront, Stockholm.

Azize Vargas Yamile (2004): Empujar las fronteras: mujeres y migración internacional desde América Latina y el Caribe; i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

Brussa Licia (2004): Migración, trabajo sexual y salud: la experiencia de TAMPEP; i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

Bindman Julia (2004): Trabajadoras/es del sexo, condiciones laborales y derechos humanos: «problemas» típicos y «protección» atípica; i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

Cheever Susan (2002): *The Nany Dilemma*; Ehrenreich Barbara & Hochschild Russel Arlie (red.) (2002): *Global Women: Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*, Granta Publications, London

Covre Pia (2004): ¿De prostitutas a sexworkers?; i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

De Paula Medeiros Regina (2002): *Hablan las Putas: Sobre prácticas sexuales, preservativos y SIDA en el mundo de la prostitución*, Virus editorial, Barcelona (tredje upplagan).

De los Reyes Paulina & Mulinari Diana (2005): *Interseksjonalitet: Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Liber, Malmö.

Delgado Manuel, Actis Walter, Martuccelli, Saéz Pedro, Palacín Ismael (2002): ¿Quién puede ser «inmigrante» en la ciudad?; *Exclusión social y diversidad cultural*, MUGAK Centro de Estudios y Documentación sobre racismo y xenofobia, Tercera prensa–Hirugarren prentza S.L., Donostia–San Sebastián.

Ehrenreich Barbara & Hochschild Russel Arlie (red.) (2002): *Global Women: Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*, Granta Publications, London.

Farapi (2004): *Modos de vida y expectativas de futuro de las mujeres inmigradas en Arabe y Guipuzcua*, http://www.farapi.com/Proyectos_de_referencia/4,4,0,0,2.html (2006-11-01)

Goffman Erving ([1963] 1995): *Estigma: La identidad deteriorada (Stigma: Notes on the management of Spoiled Identity)*, Amorrortu editores, Buenos Aires (sjätte upplagan).

Hylland-Eriksen Thomas (1993): *Etnicitet och nationalism*, Nya Doxa, Nora.
Första upplaga på engelska: *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*, Pluto Press Limited, London.

- (2004): *Små platser, stora frågor*, Nya Doxa, Falun.

Juliano Dolores (1998): *Las que saben*, horas y horas la editorial, Madrid.

- (2002): *La prostitución: el espejo oscuro*, Icaria editorial, Barcelona.

Kulick Don (1998): *Travesti: Sex, gender and culture among Brazilian transgendered prostitutes*, University of Chicago Press, Chicago.

- (2004): La penalización de los clientes y "la política de ahhhh" en Suecia; i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

- (red.)(2005): *Queer Sverige*, Natur och Kultur, Stockholm.

Lemert Charles & Branaman Ann (1997): *The Goffman reader*, Blackwell Publisher Ltd, Oxford.

Lennartsson Rebecka (2001): *Malaria urbana: Om byråflickan Anna Johannesdotter och prostitutionen i Stockholm kring 1900*, Brutus Östlings Bokförlag Symposium, Eslöv.

Mestre Ruth (2004): Las caras de la prostitución en el estado español: entre la Ley de Extranjería y el Código Penal; i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

Nationalencyclopedin (2006):
http://www.ne.se.www.bibproxy.du.se/jsp/search/article.jsp?i_sect_id=318080&i_history=1, 2006-10-16.

Osborne Raquel (red.) (2004): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

Pechorromán Ferrer María Begoña (2006), antropolog anställd på FARAPI, muntlig delgivning om invandring och prostitution i spanska Baskien, San Sebastián, Spanien, 2006-09-18.

Pérez Colomé Jordi (2006) "¿La prostitución es un trabajo?", *El Ciervo: revista mensual de pensamiento y cultura*, 666/667:11-13.

Pérez Wolfram Clara (2005): *Latinoamericanas en Donostia: Proyectos migratorios, obstáculos y estrategias*, Tercera prensa–Hirugarren prentza S.L., Donostia–San Sebastián.

Pheterson Ghail (red.) (1989): *Nosotras las putas (A vindication of the rights of the whores)*, Talasa Ediciones S.L., Madrid.

Real Academia Española (2007), *Diccionario de la Lengua española*: <http://www.rae.es/>, 2007-01-05.

Rincón Ana (red.) (2002): Emakunde- Instituto Vasco de la mujer: *Informe 18: La prostitución ejercida por las mujeres en la C.A.P.V.*, Gráficas Santamaría, S.A., Vitoria-Gasteiz.

Rubin Gayle (1998): Thinking sex: Notes for a radical Theory of the politics of sexuality, i IP Nardi & B Scheider (red.): *Social perspectives in lesbian and gay studies, A reader*. Routledge, London & New York.

SOU 2005:66: *Makt att forma samhället och sitt eget liv - jämställdhetspolitiken mot nya mål*, <http://www.regeringen.se/sb/d/5073/a/47912>, 2006-12-26.

Tabet Paola (1992): Yo soy la carne, yo soy el cuchillo, i Phetersons Ghail (red.): *Nosotras, las putas*, Talasa Ediciones S.L., Madrid.

Velasco Juan Manuel (2006): "Cerca de un millar de personas se dedica a la prostitución en pisos y clubes de Guipuzkoa", *El Diario Vasco*, 2006-04-10.

Wijers Marjan (2004): Delincuente, víctima, mal social o mujer trabajadora: perspectivas legales sobre la prostitución; i Osborne Raquel (red.): *Trabajador@s del sexo: Derechos, migraciones y tráfico en el siglo XXI*, Edicions Bellatierra, Barcelona.

XL seminal (2007): Instinto animal, *Diario Vasco*, n.1.004:74-77.

Östergren Petra (2006): De oberörbara, *Arena*, n. 5:14-19.